

ной экологии и современной экологической культуры (А.И. Зеленков, Л.Ф. Кузнецова, В.Ф. Мартынов, М.А. Можейко, В.В. Анохина, А.В. Барковская, Е.В. Хомич, Т.Г. Румянцева, Я.С. Яскевич, Н.А. Кандрин, В.Т. Новиков, А.В. Яскевич, А.А. Легчилин и др.).

Колыбелью развития социологической науки для Беларуси стал Белорусский государственный университет, где с первых дней создания читались курсы по социологическим дисциплинам. В рецензируемой монографии представлены статьи по широкому спектру острых современных проблем, истории, методологии и методике социологических исследований (А.Н. Елсуков, А.Н. Данилов, Д.Г. Ротман, О.В. Терещенко, С.Н. Бузова, Л.Г. Титаренко, Л.Г. Новикова и др.).

В разделе «Психология» представлены статьи ведущих сотрудников кафедры, которые проявляют стремление развивать лучшие университетские традиции, акцентируя направленность своих исследований на проблематике и содержательных особенностях современного трансформационного процесса на постсоветском пространстве, на ведущей роли в нем антропологического фактора (И.А. Фурманов, Е.С. Слепович, Л.Н. Дичковский, С.С. Харин, В.А. Яшук и др.).

Во втором томе представлены материалы, освещающие этапы развития таких наук, как история, филология и журналистика, которые занимают достойное место в системе гуманитарной университетской науки и имеют давние традиции с момента создания университета. С почтением называются имена видных ученых: В.И. Пичеты, Ф.Ф. Туруна, А.Н. Ясинского, В.Н. Перцева, Н.Н. Никольского и т. д. Последнее десятилетие XX в., как явствует из содержания второго тома, в истории Белорусского государственного университета для профессоров, доцентов, научных сотрудников и студентов было особенно плодотворным. Их творческая деятельность не только значительно расширилась, охватив новые научные направления, но и стала более результативной во всех отношениях. Особо отмечены работы Э.М. Загорюльского, И.В. Оржеховского, О.А. Яновского, В.А. Тепловой, А.А. Прохорова, Л.Д. Синьковой, М.В. Хавстовича, А.В. Стрельцова и многих других авторов.

Третий том, посвященный юриспруденции, экономике и международным отношениям, свидетельствует о разветвленности гуманитарных исследований, актуальности проблематики, обусловленной новой исторической ситуацией, а именно обретением суверенности Республикой Беларусь. Ярчайшим примером в этом отношении являются ее международные отношения качественно иного характера и содержания.

В исследованиях экономико-юридической направленности приняли участие известные не только в республике, но и далеко за пределами ученые-юристы: С.Г. Дробязко, А.А. Головки, Г.А. Василевич, В.Ф. Чигирь, Т.И. Довнар и многие другие. Не менее известные ученые представляют своими работами и достижения экономической науки в университете (П.С. Лемещенко, В.Л. Ключня, Е.М. Воробьева и т. д.).

Итак, в обозрении трехтомника, посвященного развитию гуманитарных наук, необходимо подвести определенные итоги. Во-первых, издание избранных трудов отличается фундаментальностью; во-вторых, оно свидетельствует о сложной, многоплановой и динамичной системе университетской гуманитарной науки; в-третьих, читатель, ознакомившись с определенными результатами научных исследований в одной из важнейших духовных сфер нашего общества, получит объемное представление о непрерывном творческом труде большого профессорско-преподавательского коллектива, который, несмотря на различные сложности и трудности, находится на историческом пути развития университета, на передних рубежах науки.

Ю.А. Гусев,
доктор философских наук, профессор

**Выбраныя навуковыя працы
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта:
У 7 т. Т. 2. Гісторыя. Філалогія. Журналістыка /** Адка. рэд. А.А. Яноўскі. Мн.: БДУ, 2001. 534 с.

Да святкавання 80-годдзя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта выдадзена у 2001 г. сем тамоў "Выбраных навуковых прац Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта", акрамя каштоўных і змястоўных кніг аб рэктарах БДУ, яго дактарах навук і прафесарах. Другі том, прысвечаны працам па гісторыі, філалогіі і журналістыцы, спалучае навуковасць з папулярнасцю, глыбінёй і змястоўнасцю, аргументаванасцю высноў, у ім апублікаваны невядомыя і малавядомыя старонкі гісторыі навукі, прыводзяцца новыя фактычныя дадзеныя.

Кніга адкрываеца артыкулам А.А. Яноўскага "Беларускі ўніверсітэт: ад ідэі да увасаблення". Разглядаючы гісторыю ўніверсітэцкай адукацыі з XII ст., аўтар заканчвае свой артыкул падзеямі знамянальнага для БДУ 1921 г. Выкарыстанне матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, Нацыянальнага архіва РБ, ўніверсітэцкага архіва, Музея гісторыі БДУ, перыядычнага друку пачатку 20-х гг. XX ст., іншых крыніц, умелае пераасэнсаванне ўжо вядомых гістарычных фактаў дазволілі А.А. Яноўскаму правесці арыгінальнае навуковае даследаванне па дадзенаму пытанню. Адным з важнейшых вынікаў карэнных зменаў сацыяльных функцый гісторыі у рашэнні праблем, якія стаяць перад цывілізацыяй, з'яўляецца тэндэнцыя да междысцыплінарнасці. Менавіта гэтаму напрамку дзейнасці прысвечаны матэрыялы спецыяліста ў галіне гістарыяграфіі і метадалогіі гісторыі У.Н. Сідарцова. Нельга не згадаць з высновай вучонага, што ў наш час гістарычная навука усё больш абаліраецца не на ідэалагічнае аддзяленства, а на ўзаемазвязь, ўзаемаперапляценне метадаў і катэгорый. Выключную каштоўнасць прадстаўляе артыкул аднаго з самых таленавітых беларускіх археолагаў Э.М. Зага-

рульскага “У пошуках славянскай прарадзімы”. На падставе пераканаўчых доказаў ён выказвае меркаванне, што менавіта носьбітаў культуры шаравідных амфар трэба асясамліваць з першымі славянамі. Грунтоўнае вывучэнне архіўных фондаў Варшавы і Кракава дало магчымасць аутару матэрыялу “Рэалізацыя акта Люблінскага сойма 1569 г. у гістарычнай рэчаіснасці другой паловы XVI–XVII ст.” П.А. Лойку зрабіць вывад аб неадназначнасці адносін паміж ВКЛ і Каралеўствам Польскім, што гарантаванае неумяшаннем польскай шляхты ва ўнутраныя справы ВКЛ збліжала ліцвінскі менталітэт з адзінадзяржаўнай кароннай палітычнай элітай. “Сацыяльныя і філалагічныя задачы рыторыкі як вучэбнай дысцыпліны ва ўніверсітэце” – такую назву носіць артыкул беларускага мовазнаўца і педагога Л.А. Мурынай. Аўтар акцэнтуйце увагу чытачоў на галоўнай асаблівасці рыторыкі як вучэбнай дысцыпліны у вышэйшай навучальнай установе і адзначае, што яна мае сацыяльныя задачы: выхаванне рытара – дастойнага члена грамадства, кампетэнтнага, з усвядомленай літаратуразнаўчай пазіцыяй, тэхнікай публічнай аргументацыі, якая забяспечвае эфектыўнае абмеркаванне значымых для грамадства праблем, рытара, які прапагандае высокамаральныя нормы паводзін і прыёмы арганізацыі рэчавых адносін. Літаратуразнаўца і крытык Т.М. Дасаева прысвяціла свой матэрыял праблеме функцыянавання лірычных матываў у праяўленых жанрах. Заслугуе увагі яе выснова, што лірызм у сістэме рамантычных сродкаў дапамагаў пісьменнікам, якія стаялі ў вытокаў беларускай прозы, адыходзіць ад фальклорнай пазыцыі, узмацняў суб’ектыўны пачатак, тым самым выяўляючы аўтарскую індывідуальнасць. У цэлым матэрыялы другога тома асвятляюць даволі шырокае кола пытанняў – ад праблем стылістыкі і методыкі выкладання навуковых дысцыплін да шэрага аспектаў медыяпаліталогіі, этналогіі, археалогіі. Цэнтральнае месца ў выданні займаюць артыкулы аб актуальных праблемах гісторыі, гістарыяграфіі, крыніцазнаўства Беларусі, Заходняй Еўропы, краін Лацінскай Амерыкі, Усходу, ЗША. Вартасць навуковых прац па гісторыі, філалогіі і журналістыцы, якія увайшлі ў рэцэнзуемае выданне, заключаецца ў актуальнасці і шматграннасці ключавых праблем гуманітарных навук. У адрозненне ад многіх навуковых зборнікаў пераважная большасць артыкулаў вызначаецца не толькі пастаноўкай тых ці іншых пытанняў, але і раскрыццём пэўных вынікаў іх даследавання, аргументаванасцю высноў. У той жа час можна адзначыць адсутнасць у многіх матэрыялах хаця б кароткіх гістарыяграфічных аглядаў па некаторых праблемах. Неправамерна мала месца адведзена журналістыцы (усяго шэсць артыкулаў, у той час як гісторыі – дваццаць, а філалогіі – дзевятнаццаць). Матэрыялы другога тома “Выбраных навуковых прац Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта” – гэта значны ўклад не толькі ў

айчынную, але і сусветную навуку і культуру.

Э.Р. Іофе,
доктар гістарычных навук, прафесар
Беларускага дзяржаўнага педагагічнага
універсітэта імя М. Танка

Л.В. Лойко. **Политическое развитие Польши в 70–80-х гг. XX в.** Мн.: БГУ, 2002. 230 с.

Монография посвящена событиям 70–80-х гг. XX в., происходившим в Польше, которые положили начало разрушению основ реального социализма. Книга написана на основе анализа многообразного фактического материала, а также личных наблюдений автора. Используются многочисленные статистические данные, материалы социологических исследований, научная литература Польши и других стран. Приводятся высказывания партийных и государственных деятелей, биографические справки основных участников политического процесса. В отличие от ряда предыдущих книг Л.В. Лойко эта монография обеспечена научным аппаратом, что дает возможность читателям оценить объективность, научность позиций и мнений автора о столь ответственном периоде истории соседней страны.

Приводится краткий, но достаточно глубокий анализ следовавших один за другим общественно-политических кризисов в Польше (1956, 1970, 1975, 1980), более подробно рассмотрены обстоятельства и причины введения военного положения в этой стране в декабре 1970 г. Не менее обстоятельно характеризуются идейно-политические позиции многочисленных оппозиционных группировок того периода, и прежде всего таких, как Комитет защиты рабочих, Конфедерация независимой Польши, Движение в защиту прав человека и гражданина, Польское независимое соглашение. Раскрыты стратегия и тактика их борьбы с существовавшим общественным строем, взаимоотношения и взаимодействия между оппозицией, действовавшей в стране, политически активной частью переселенческой эмиграции и пропагандистскими центрами западных государств. Автор обращает внимание читателя на функции оппозиционно настроенной интеллигенции в формулировании идеологии и иницировании роли действий антикоммунистических группировок.

Специальный раздел посвящен истории возникновения, развития и профессионального союза «Солидарность», переросшего в многомиллионное массовое движение за ликвидацию реального социализма. Анализируется стратегия и тактика борьбы «Солидарности» с существовавшим режимом, а также социально-психологическое значение ее действий в масштабе мирового социалистического лагеря. В этой части монографии высказываются оригинальные суждения, гипотезы, исторические сравнения.

Не меньшее значение имеет позиция автора по вопросам поведения партийно-